Ζούμε σε έναν πλανήτη που κυριαρχεί η τρέλα

>Cyprien Katsaris: Ο καλλιτέχνης συνεισφέρει στην αντιμετώπιση αυτής της τρέλας

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
στην Μαρίνα Σκίζα

Ο Κυπριανός Κατσαρής, ο γνωστός σε όλο τον κόσμο ως Cyprien, είναι από τους λίγους καλλιτέχνες που δεν ξεχνούν τον τόπο καταγωγής τους. Η Κύπρος αποτελεί για τον ίδιο σημείο αναφοράς γι' αυτό με κάθε ευκαιρία στις συναυλίες του στα μεγαλύτερα μουσικά κέντρα του κόσμου μιλά γι' αυτήν, για να θυμίζει ότι κάπου στη Μεσόγειο υπάρχει ένα νησί με μοναδική πολιτιστική κληρονομιά που κάνεται στα βάθη των αιώνων.

Για την ισχυρή παρουσία του Συπριέν Κατσαρή στη σκηνή έχουν γραφτεί πολλά. Θα μπορούσα να προσθέσω ότι αυτή χαρακτηρίζεται από ήχο έντονο, ζεστό, φωτεινό, απόλυτα καθαρό. Το ανεπανάληπτο μουσικό χάρισμα του καλλιτέχνη αυτού με τις πάμπολλες διακρίσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, τού δίνει τη δυνατότητα να συνδιαλέγεται με τον εαυτό του, με τους άλλους, με μια αλήθεια πρωτόγνωρη και βαθιά ανθρώπινη.

Δεν είναι τυχαίο που το γαλλικό περιοδικό «Diapason» τον έχει κατατάξει ανάμεσα στους 100 καλύτερους πιανίστες παγκόσμια. Καλλιτέχνης ο οποίος πιστεύει ότι η τέχνη μπορεί να συμβάλει στην προώθηση της ειρήνης στον κόσμο, μάκετει με το δικό του τρόπο μέσα από το Association of Artists for Peace.

Σαράντα χρόνια καριέρας, γεμάτης διακρίσεις, χειροκροτήματα, βραβεία. Παρόλα αυτά, το Βραβείο του Ιδρύματος Τάκη και Λούκης Νέμτσα, το οποίο παρέλαβε φέτος, αποτελεί για τον ίδιο τιμή γιατί προέρχεται από τον τόπο του συμβολίζοντας την αξία που δίνει η πατρίδα του και οι άνθρωποί της στους καλλιτέχνες της.

Τον συνάντησα το πρωί της Παρασκευής, πριν την τελετή βράβευσης. Το τελευταίο 20 χρόνια τον συναντώ κάθε φορά που έρχεται στην Κύπρο. Οι συνεντεύξεις μαζί του θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα ολόκληρο βιβλίο. Κάθε φορά έχει κάτι νέο και ουσιαστικό να πει. Πρώτη φορά αγγίζει το θέμα της ηλικίας: «Έχω κλείσει τα 60 και ίσως ξαφνικά σταματήσω να κάνω συναυλίες».

«Ακολουθώ γεμάτο πρόγραμμα εδώ και 40 χρόνια. Ίσως σταματήσω τις συναυλίες, τώρα που έχω κλείσει τα εξήντα»

Το πρόγραμμα που ακολουθεί εδώ και 40 χρόνια θα ήταν δύσκολο να ακολουθήσει ο οποιοσδήποτε. Το πρόγραμμα των ημερών που ακολούθησαν της βράβευσής του στην Κύπρο είναι ενδεικτικό του προγράμματος που ακολουθεί εδώ και 40 χρόνια: Παρασκευή πρωί συνέντευξη στον Φίλελεύθερο, στη συνέχεια τρεις ώρες στο πιάνο, ζωντανή ηχογράφηση στο ΡΙΚ, απόγευμα δύο ώρες στο πιάνο ξανά, το βράδυ η εκδήλωση βράβευσής του. Το ίδιο βράδυ ταξιδεύει για Βιέννη όπου την επομένη θα κάνει πρόβες για τη συναυλία της Κυριακής. Επιστρέφει Παρίσι τη Δευτέρα και την ίδια μέρα είναι προσκεκλημένος στο Γαλλικό Ραδιόφωνο. Το επόμενο Σάββατο πετάγια Ουαλία, μετά για Θεσσαλονίκη. Στις 27 Σεπτεμβρίου επιστρέφει στο Παρίσι, στις 29 πάει Λουγκάνο για μια συναυλία για την Ειρήνη και από εκεί ταξιδεύει για Ιαπωνία. Συνεχείς πρόβες για δέκα συναυλίες με πρώτη στις 6 Οκτωβρίου με την περίφημη NK Symphony Orchestra της Ιαπωνικής Ραδιοτηλεόρασης με μαέστρο τον σερ Νέβιλ Μάρινερ. Τέλος Οκτωβρίου ταξιδεύει για Βιέννη όπου θα παίξει στην περίφημη αίθουσα Μουσικ Φεράιν. Και πάει λέγοντας...

«Αυτό που με ικανοποιεί, θα πει, είναι γιατί ταξιδεύοντας σε όλες αυτές τις χώρες, κάνω γνωστή την Κύπρο».

Πόση σημασία έχει για σαάς ακόμα μια διάκριση, ένα βραβείο; Θεωρώμεγάλη τιμή αυτό το βραβείο, γιατί είναι ένα βραβείο που προέρχεται από ιδιωτικό φορέα της πατρίδας μου. Αυτό θα μπει στο βιογραφικό μου, και όπως γνωρίζετε, όπου κι αν βρεθώ κάνω αναφορά στην Κύπρο. Όταν επιστρέψω στο Παρίσι θα είμαι προσκεκλημένος στο Ραδιόφωνο της Γαλλίας και βεβαίως θα κάνω αναφορά στο βραβείο τονίζοντας τη σημασία που δίνουν άνθρωποι του τόπου μου σε εμάς τους καλλιτέχνες που ζούμε στο εξωτερικό. Είναι μια σημαντική προσπάθεια του ιδρύματος Τάκη και Λούκης Νέμιτσα, με μεγάλη συμβολική σημασία.

Ο Κυπριανός Κατσαρής βρέθηκε στην Κύπρο και παρέλαβε μαζί με τον Μαρτίνο Τιρίμο (συνέντευξη στη σελίδα 41) το βραβείο του Ιδρύματος Τάκη και Λούκης Νάμιτσα. Η φετινή βράβευση αφορά τον τομέα των τεχνών και συγκεκριμένα την κλασική μουσική και το Βραβείο απονεμήθηκε στους δύο κορυφαίους μουσικούς με την αβάλογη διεθνή καριέρα· μοιράστηκαν εξίσου το χρηματικό έπαθλο των 50.000 ευρώ, ενώ στον καθένα δόθηκε τιμητική περγαμηνή και χρυσό μετάλλιο βράβευσης. «Η συμβολική του αξία είναι πολύ μεγαλύτερη από τη χρηματική», λέει ο Συπριέν Κατσαρής.

- Πιστεύετε ότι οι Κύπριοι είναι πιο γνωστοί και καταδιωγμένοι στο εξωτερικό παρά στον τόπο τους; Αυτό είναι ένα φαινόμενο που συμβαίνει παγκοσμίως. Να σας πω κάτι που συνέβη πρόσφατα. Πριν μερικές μέρες ήμουνα στο Μοντεβίδεο για μια συναυλία και εκεί ανέφερα ένα σημαντικό Ουρουγουανό πιανίστα, τον Ρόμερο Φράνσις με τον οποίο συνεργάστηκα πριν 33 χρόνια στο Λονδίνο σε μια συναυλία με τη Μάρτα Άργκεριτς, το Κρίστιαν Ζίμμερμαν και μαέστρο τον Λέοναρτ Μπέρστολν. Τους έκανε εντύπωση γιατί τον γνώριζα, ενώ στην ιδιαίτερη του πατρίδα δεν είναι ιδιαίτερα γνωστός και δεν καλείται να παίξει.

- Η Κύπρος όμως είναι μικρός χώρος και δεν έπρεπε να αξιοποιείται ταλέντα της; Αυτή τη στιγμή ένα σμικρός τόπος όπως η Κύπρος έβγαλε ένα Νικόλα Οικονόμου, ένα Μαρτίνο Τιρίμο, ένα Μάριο Παπαδόπουλο, ένα Νότη Γεωργίου. Αναλογικά με τον πληθυσμό είναι φαινόμενο, δεν πρέπει να παραπονιόμαστε.

- Όμως αυτά τα μυαλά αξιοποιούνται από τον τόπο; Θα μπορούσατε να προσφέρετε περισσότερα αν σας ερωτούν και σταθεί μια σωστή μουσική εκπαίδευση; Εγώ δεν είμαι παιδαγωγός, δίνω μερικές φορές masterclasses, αλλά δεν μπορώνα έρθω στην Κύπρο να κάνω μαθήματα. Η δική μου συμβολή είναι να κάνω γνωστή την Κύπρο όσο μπορώ. Μόνο και μόνο ότι οι ξένοι βλέπουν τους Κύπριους να διοηρέπουν, είναι σημαντικό για τη φήμη της Κύπρου.

- Πρόσφατα ήσασταν στο Μπουένος Άιρες, σε μια πολύ σημαντική συναυλία. Νοι έπαιξα στο θέατρο Κολόν, ένα από τις πέντε ή έξι σημαντικότερα music halls του κόσμου. Πιστεύω ότι αυτές οι εκατοντάδες κόσμου που διάβασαν στο βιογραφικό μου ότι είμαι Γαλλοκύπριος είναι ήδη κάτι για την Κύπρο.

- Στην Κίνα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια απίστευτη ανάπτυξη της μουσικής. Αυτή τη στιγμή η Κίνα έχει 55 εκατομμύρια παιδιά που μαθαίνουν πιάνο. Το ίδιο στην Ιαπωνία, την Κορέα. Δύο από τους πιο γνωστούς πιανίστες στον κόσμο είναι Κινέζοι. Ο Λανγκ Λανγκ ο οποίος έπαιξε στην έναρξη των Ολυμπιακών της Κίνας, κάτι που δεν σκέφτηκαν στην Ελλάδα να κάνουν, αν αθέσουν δηλαδή σε ένα νέο πιανίστα να παίξει στην τελετή έναρξης των Ολυμπιακών. Στην Κύπρο υπάρχουν πολλά παιδιά που κάνουν πιάνο, όμως αυτό δεν είναι αρκετό. Δυστυχώς δεν μπορούν να κάνουν καριέρα όλα τα παιδιά που παίζουν πιάνο. Όταν ένα παιδί κάνει πιάνο ή βιολί και είναι γύρω όλοι οι συγγενείς και φίλοι και τον χειροκροτούν ότι είναι «η μεγαλοφυΐα», η απογοήτευση θα είναι απίστευτη αργότερα όταν δεν γίνει αυτή η επιθυμητή καριέρα.

- Είναι λάθος ο τρόπος που οι μεγάλοι προσεγγίζουν τα παιδιά που έχουν κλίση στη μουσική; Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει αν ένα παιδί που κάνει πιάνο ή άλλο μουσικό όργανο θα κάνει καριέρα. Η καριέρα είναι όπως η ρουλέτα. Πιστεύω ότι οι νέοι πρέπει να κάνουν μουσική, να μαθαίνουν κάποιο όργανο όμως να τα σκέφτονται όχι μόνο ως επάγγελμα αλλά κυρίως ως χόμπι. Θα πρέπει να υπάρχει και μια ασφάλεια για το μέλλον γιατί είναι μεγάλο το ρίσκο.

- Εσείς πώς το αντιμετωπίσατε εξαρχής; Εγώ ήμουν πεισματάρης. Όταν αποφάσισα ότι το πιάνο ήταν ο δρόμος μου, τίποτα δεν με εμπόδισε. Ήμουν τυχερός γιατί οι γονείς μου ποτέ δεν με απέτρεψαν από αυτό που ήθελανα κάνω, ενώ θα μπορούσαν. Ο πατέρας μου είχε δημιουργήσει μια μεγάλη επιχείρηση στην Αφρική την οποία θα μπορούσανα αναλόβω εξασφαλίζοντας το μέλλον μου. Είχε δημιουργήσει ένα εργοστάσιο που έφτιαχνε σοπούνι και λάδι. Συνεργαζόταν με το περίφημο Savon de Marseille και αν την αναλάμβανα, το το μέλλον μου θα μπορούσε να ήταν εξασφαλισμένο.

- Υπήρξαν στιγμές που νιώθατε ότι κάτι δεν πάει καλά στην πορεία; Όχι, πάντα ένιωθα ότι θα πετύχαινε. Βεβαίως δεν ήταν και δεν είναι καθόλου εύκολο να κάνει κανείς καριέρα στο πιάνο. Είναι πολλοί οι παράγοντες που συμβάλλουν. Ακόμα και αν κάποιος έχει φοβία για το αεροπλάνο και δεν αντέχει τα ταξίδια, υποχωρεί ίδητα θα βάλει ένα διανοητικό εμπόδιο στην καριέρα του. Εγώ είμαι στο αεροπλάνο απίστευτες ώρες, φανταστείτε να μην μου άρεσε. Κάποιος μπορεί να έχει πολύ τρακ στη σκηνή ή να παίζει κατοπλικτικό πιάνο αλλά να μην έχει το λεγόμενο presence, να γεμίζει δηλαδή τη σκηνή. Η καριέρα εξαρτάται από την προσωπικότητα, τη φιλοδοξία. Την επικοινωνία κυρίως. Είναι πολύ σημαντική η ευθύνη που έχει ο καλλιτέχνης να μην κάνει το κοινό του να πλήττει σε μια συναυλία. Μπορεί να παίζει κάποιος τέλεια και όμως το κοινό να βαριέται. Από την άλλη, μπορεί κάποιος να κάνει μικρολαθάκια και να έχει μερικά προβλήματα μνήμης, το οποίο συμβαίνει με όλους, αλλά να επικοινωνεί το μουσικό συναίσθημα απόλυτα.

- Εσείς αφιερώσατε τη ζωή σας στο πιάνο. Νιώθετε ότι έχετε πλη πρώιεσι κάποιο τίμημα; Έχετε μετανιώσει για κάποια πράγματα; Όχι, τίποτα. Η μόνη μέρα που σταματώνα παίζω είναι η μέρα της συναυλίας, γιανα είμαι φρέσκος το βράδυ. Συνήθως εργάζομαι συνεχώς και ταξιδεύω. Ένα γεμάτο πρόγραμμα εδώ και σαράντα χρόνια. Ίσως όμως σταματήσω ξαφνικά. Έχω ήδη κλείσει τα εξήντα.

- Από τι εξαρτάται μια τέτοια απόφαση; Μπορεί να βρεθώνα ταξιδεύω. Πόσο πιο;

- Σας ενοχλεί η ηλικία, ο χρόνος; Πρώτη φορά σάς ακούωνα μιλάτε για την ηλικία σας. Έχω κλείσει τα 60, αλλά φαίνομαι μόνο 59 και μισό (γελά). Όχι, δεν με απασχολεί ο χρόνος, όμως πάντα είμαι έτοιμος να αντιμετωπίσω το γεγονός ότι θα πρέπει να σταματήσω τις συναυλίες.

- Τι έχει απομείνει να κάνετε στο χώρο της μουσικής; Δεν χορτάνω, συνέχεια βλέπω καινούργιες παρτιτούρες, ψάχνω σπάνιες παρτιτούρες. Υπάρχουν όμως και πολλά γνωστά έργα που δεν έχω ερμηνεύσει ακόμα, αλλά θα ήθελο πάρα πολύ. Το ρεπερτόριο για πιάνο είναι τόσο φανταστικό. Ένας μουσικολόγος από το Βερολίνο που έχει πει ότι οι πιανίστες σήμερα παίζουν 2% απ' ό,τι έχει γραφτεί για πιάνο τον 19ο αιώνα. Εγώ προσπαθώ να κρατώμια ισορροπία ανάμεσα στα γνωστά και άγνωστα έργα. Πιστεύω ότι είναι καθήκον των μουσικάννα συνεισφέρουν ώστε να γνωρίσει το κοινό ένα ρεπερτόριο λιγότερο γνωστό και πέρα από τα δημοφιλή μουσικά έργα που παίζονται πολύ συχνά στις συναυλίες και που πιθανόν να έχουν κουράσει τον κόσμο.

- Δεν ξεχνά βεβαίως κανείς τη συνεργασία σας με τον μουσικολόγο Μιχάλη Καζακράτη Χριστοδουλίδη όταν ερμηνεύσατε έργα τα οποία είχαν σχέση με την Κύπρο. Πιστεύω ότι η ανεύρεση παρτιτούρων μεγάλων συνθετών οι οποίοι εμπνεύστηκαν από την Κύπρο, ήταν σημαντικότατη. Μερικά από αυτά τα έργα παρουσιάσσα σε όλο τον κόσμο, όπως και στη Σαγκάη την εισαγωγή από την όπερα «Η βασίλισσα της Κύπρου» του Γαλλοεβραίου συνθέτη του 19ου αιώνα Χαλεβί και ένα κομμάτι από το έργο «Ροζαμούντι της Κύπρου». Σημαντική στιγμή για μένα ήταν, πιστεύω, οι συναυλίες που έδωσα στη Σαγκάη το 2007 και αργότερα σε άλλες χώρες, ερμηνεύοντας μουσικούς θησαυρούς των χωρών της Λατινικής Αμερικής. Αυτή η συναυλία κινηματογραφήθηκε και κυκλοφόρησε σε dvd. Ήταν μια παράξενη συγκυρία γιατί είναι ίσως η πρώτη φορά που ένας Ευρωπαίος πιανίστας έπαιξε στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας έργα Λατινοαμερικάνων συνθετών. Αυτή τη συναυλία μετέφερσα σε δέκα γλώσσες, βάζοντας μάλιστα μαζί τις χώρες που είναι σε σύγκρουση για να αναγκαστεί ο ένας να ακούσει τον άλλο: εβραϊκά με αραβικά, ελληνικά με τούρκικα, ισπανικά με πορτογαλικά και ιταλικά, γιαπωνέζικα με κορεάτικα και ρωσικά με γερμανικά.

- Αυτή η συμφιλίωση που προσπαθείτε να κάνετε μέσα από τη μουσική, πιστεύετε ότι μπορεί να γίνει στην πραγματικότητα; Είναι μικρή η συνεισφορά αλλά ίσως κάνει τον κόσμο να σκέφτεται με τη λογική και όχι μόνο με το συναίσθημα.

- Αυτά όλα που βιώσατε τελευταία να συμβαίνουν στην Κύπρο πώς τα αντιμετωπίζετε; Συμβαίνουν τόσα πολλά σε όλο τον κόσμο που τίποτα δεν είναι έκπληξη πια. Ποιος περίμενε αυτή την τρομερή έκρηξη που έγινε στην Κύπρο, ποιος περίμενε αυτό που έγινε με τον «ανίκητο» Στρος Καν. Δηλαδή συμβαίνουν πράγματα που δεν έχουμε προβλέψει και όλα πια μοιάζουν με θέατρο. Σαν μια τεράστια κωμωδία.

Πρώτη επαφή στα 3,5 χρόνια του

- Έχετε ποτέ σκεφτεί, τι είναι αυτό το όργανο, το πιάνο, που έχετε αφιερώσει τη ζωή σας; Είναι ο πιο ωραίος τρόπος επικοινωνίας μέσα από το οποίο μπορείς να εκφράσεις αυτό που θέλεις και να προσφέρεις στον κόσμο λίγες στιγμές μέσα στις οποίες θα ξεχάσει τις καθημερινές σκοτούρες. Όπως ο γιατρός κάνει την ένεση για να ανακουφίσει τον ασθενή, αν εμείς οι καλλιτέχνες κατορθώσουμε να κάνουμε τον κόσμο να ξεχάσει και να υψωθούμε όλοι μαζί πνευματικά, τότε πετύχαμε μια μικρή νίκη. Έχουμε ένα ρόλο στην κοινωνία να προσφέρουμε και είναι τυχερές οι κοινωνίες που το συνειδητοποιούν. Ζούμε σε έναν πλανήτη στον οποίο κυριαρχεί η τρέλα. Παντού. Ο καλλιτέχνης έχει λοιπόν ευθύνη τεράστια γιατί τις λιγοστές στιγμές που θα ακούσει μουσική ένας άνθρωπος ή θα πάει σε ένα μουσείο να θαυμάσει ένα έργο ζωγραφικής θα πρέπει να τον κάνει να ξεφύγει έστω και για λίγο από τις καθημερινές σκοτούρες του. Να τον εξυψώσει πνευματικά. Με αυτόν τον τρόπο ο καλλιτέχνης συνεισφέρει στην αντιμετώπιση αυτής της τρέλας.

«Αν οι καλλιτέχνες κατορθώσουμε να κάνουμε τον κόσμο να ξεχάσει, τότε πετύχαμε μια μικρή νίκη»

- Συναντηθήκαμε τόσες φορές, όμως δεν σας ρώτησα ποια ήταν η πρώτη φορά που ήρθατε σε επαφή με το πιάνο; Ήταν το 1954. Ήμουν 3,5 χρονών. Ζούσαμε στην Ντουάλα του Καμερούν. Οι γονείς μου είχαν αγοράσει ένα πιάνο για την αδελφή μου την Αυγή. Βλέπω ακόμα την εικόνα με τους Καμερουνέζους να φέρνουν το πιάνο και να το βάζουν στο σαλόνι. Με τράβηξε σαν μαγνήτης. Άρχισαν α παίζω με ένα δάκτυλο. Αυτό ήταν.